

Poëzie op de pagina

Het verdriet van de fluit

Volgens de website <https://www.saya-yasmine-amores.com> is Saya Yasmine Amores (pseudoniem van Asha Radjikoemar) half-Indonesisch, de andere helft is een mengsel van verschillende bevolkingsgroepen uit de Himalaya. Ze beweert ook blank en Indiaans bloed in zich te hebben. De vele mix van culturen maakt haar creatief en kunstzinnig. Uit haar debuutgedichtenbundel *De rinkelband is gebroken* (1990) valt veel over haar jeugd te halen: een ongewenst kind? 'Zij werd de weide ingestuurd omdat zij niet welkom was in huis. Toen zij twee jaar jong was, schoot haar moeder op haar met een geweer. De kogel ricocheerde naast haar voeten, maar haar moeder gaf het niet op. Eén kogel was voor altijd op haar naam gereserveerd; vooropgesteld dat zij zou ontdekken dat ze uit overspel geboren werd en op zoek zou gaan naar haar biologische vader. En ook wanneer zij andere familiegeheimen zou ontdekken en die kenbaar zou maken. Er zou geen huwelijksfeest voor haar zijn, en zij zou de ballast voor de hele familie dragen. Zo werd er voor haar besloten, op haar geboortedag.'

Reza Madhar (zie artikel elders op deze pagina) heeft goed aangevoeld, dat er iets treurigs heeft plaatsgevonden in het verleden van de 'protagonist'. De dichter snakke ernaar om het ouderlijk huis te verlaten waar zij zich verstoten en verworpen voelde, en ging op zoek naar haar identiteit. Op haar

zeventiende vluchtte zij naar een internaat, van waaruit zij naar de kunstacademie ging om te studeren. In 1985 publiceerde zij op negentienjarige leeftijd, haar eerste Sarnami gedicht *Wakt ke musafir/Tijdsreiziger* in het tijdschrift *Bhasa*. In 1990 debuteerde zij met de bundel onder de titel *Ghunghru tut gail / De rinkelband is gebroken*. Daarna volgden er andere publicaties onder het pseudoniem *Candani* (nu *Saya Yasmine Amores*). Vanwaar je dacht te vertrekken sta je gepland (1993, derde druk 2019). Zal ik terugkeren als je bruid (1999, tweede druk 2019). *Ghar ghar ke khel/ Het spel van huisje huisje* (2002, Herziene druk 2019). Zij schreef ook twee romans: *Oude onbekenden* (2001) en *Huis van as* (2002).

De gedichten uit *Bansuri ke gam / Het verdriet van de fluit* raken het hart. Sommige doorboren je met een giftige pijl door de bittere armoede erin door het leven van een alleenstaande moeder.

[Jerry Dewnarain, p. 58-59]

Saya Yasmine Amores, *Bansuri ke gam/Het verdriet van de fluit*. Tweetalige poëzie Sarnami-Nederlands. Haarlem: In de Knipscheer.2020. ISBN 978-94-93214-02-6

Kind	Bacca
het kind ligt op de vloer op een stuk kleed ze kijkt naar het rode vliegerpapier aan het plafond geen ballon geen speelgoed geen pap geen geld naar de stad geweest werk gevonden geen oppas voor het kind moeder zegt laat je burens oppassen burens zeggen laat je moeder oppassen al pratend en naar mijn huis kijkend gaan ze langs	bacca jamin par sutral hai ek ttukara kapraa par lal frigi ke kagaj take hai plafon men ballon na hai khelauna na hai pap na hai paisa na hai sahar gaili kam milal bacca ke oppas na hai mai bole parosiyan ke pas laaka chor dewe ke parosiyan bole mai ke pas larka chor dewe ke bat karat-karat hamar ghar takat-takat calal ja hai sabhan
een schaamte om mijn levensomstandigheden kruipt tot diep in mijn botten	saram apan halat par hamar dehin ke nas-nas men basal hai
deze armoede heeft mij verslagen God – hoe moet het verder?	i garibi mar deis hamme Malik – age ka hoi?

Oude herinneringen

Het verdriet van de fluit heeft twee zijdes. Aan de ene kant zijn de gedichten in het Nederlands, en aan de andere kant in het Sarnami. De Sarnami is fascinerend voor mij want ik heb het nooit opgepakt als kind. Iedereen verwachtte dat het van nature zou gaan, zonder het mij aan te leren. Ik heb deze gedichten naar mijn familie en vrienden gebracht om voor mij te lezen, en toch miste ik het verband tussen klank en betekenis. Daarom was ik dankbaar voor de Nederlandse versies, want daar voelde ik wel de connectie met de dichteres.

Zij schrijft vooral vanuit zichzelf, en je ervaart hoe ze groeit tussen het eerste gedicht en het laatste. De achterflap verradt dat de gedichten beginnen vanaf haar tienertijd tot nu. Het boek vertelt een verhaal: er is een protagonist, er zijn tegenstanders en er is een omgeving en een cultuur. De eerste gedichten zijn verwijzend naar iemand op wie ze gesteld is, maar in wie ze steeds wordt teleurgesteld. Ze schrijft vastberaden: 'waarom zou ik mijn poëzie/ in verlegenheid brengen/ om jouw ontrouw?'

Daarna volgt een gedicht waar ze zichzelf herinnert aan haar afkomst als Surinaamse Hindostaanse. Er is nostalgie naar het platteland en wantrouwen naar een Nederlandse stad. 'Hoe moet ik vergeten/ dat ik een hindostaan ben?/ waarom moet ik mijn vruchtbare land verlaten/ om in den vreemde/ op aalmoes van een ander te teren.' Dit gedicht, *Hindostaan-zijn/Hindustani* heeft de felheid van een punk-rock lied en is nog maar het begin. Mijn favoriet van dit gedeelte is *Surinaamse Hollander* waarmee iedereen wel eens ervaring mee heeft gehad iedereen kent wel zo een persoon: 'met geleend geld / ging hij naar Holland / vandaag, / vandaag heeft hij / enkele woorden / geleerd in Holland / en nu komt hij ons / vertellen hoe / wij moeten leven.'

Een groot deel van de bundel gaat over het gevoel het zwarte schaap van de familie te zijn, iets waarin alle zwarte schapen zichzelf kunnen herkennen. Je moet plaatsmaken voor mensen die je niet zien staan, en je wordt van alles en nog wat verweten. De ik-persoon is in de hele bundel aan het woord en prominent aanwezig, maar langzamerhand wordt het een 'wij' en 'zij' en zelfs 'jij'. Er komt een kind bij kijken en de isolatie wordt erger. Een alleenstaande vrouw met kind is geen gemakkelijke situatie. Het wordt steeds pijnlijker om door te lezen. En hoewel het er hopeloos uitziet, is de schrijfster toch niet overwonnen.

Laat je bij het lezen niet afschrikken door het Sarnami, en denk niet dat dit een boek alleen voor Hindostanen is. Als je ervaring met de cultuur hebt, wat niet onwaarschijnlijk is in Suriname, zal je vele situaties herkennen. Soms heb je het van veraf gezien, maar soms is het benauwend hoe dichtbij je ermee verzeild bent. Bepaalde gedichten zal de lezer direct begrijpen, maar voor anderen moet je allicht nog wat rijpen, in cultuurbegrip of levenservaring. Als slot het gedicht dat mij overwon.

Oude herinneringen

In de nacht gingen de oude herinneringen op jouw erf toen de ogen sloten zich ontsloten op het bed raakten de dromen zoek

weerloos stond ik tegenover de werkelijkheid

[Reza Madhar]

Harba lori fa

Schuif open het zwart gordijn

zodat licht je op de ogen stuift

harba lori fa

er staat wat te gebeuren

Dit zijn de eerste strofen van het gedicht *Van Tilburg* (p.19). De katholieken onder ons weten dat de fraters van Tilburg lang in de tropen hun evangelie hebben gepreekt. Maar harba lori fa??

Zowel Michiel van Kempen als ik zijn in Brabant opgegroeid met het lied 'Harba lori fa', een lofzang op Jan de Eerste (1254-1294), de meest tot de verbeelding sprekende hertog.

Toen den Hertog Jan kwam varen

Te peerd parmant al triomfant.

Na zevenhonderd jaren,

Hoe zong men t' allen kant.

Harba lorifa, zong de Hertog,

Harba lorifa.

Na zevenhonderd jaren

In dit edel Brabants land

De tekst van het lied stamt uit 1947 en is van de hand van de priester Harrie Beex. Hij was geïnspireerd door de gereconstrueerde hertogsbeelden op de Sint-Janskathedraal in Den Bosch. De woorden uit het refrein: *Harba lori fa*, werden door Jan I gebruikt in zijn lied 'Eens meien morgens vroe', het bekendste van zijn liefdesgedichten. Ze zouden afkomstig zijn uit de taal van de troubadours uit de Provence (Zuid-Frankrijk).

Herba flors fa (l'herbe fait des fleurs): het kruid staat in bloei.

[Hilde Neus]

Van de redactie

Uitgeverij In de Knipscheer geeft poëzie uit, een gewaagde onderneming, omdat poëzie meestal geen hoge verkoopcijfers oplevert. Maar het kan wel wonderschoon zijn. Wat thematiek betreft, liggen de hier besproken bundeltjes deels dicht bij elkaar, in die zin dat de tropen langskomen, en wel in het bijzonder Suriname.

Een schrijver heeft daar, onder die palmen, eens gewandeld kan het niet loslaten, is beroepsmatig ook met het land bezig in zijn colleges en publicaties. Michiel van Kempen schrijft zelf ook literatuur, zowel proza als poëzie, naast zijn wetenschappelijke uitgaven over de literatuur in het Caribisch gebied.

Een schijfster is daar geboren, is weggetrokken, maar kan de oude liefde voor de omgeving niet loslaten.

Vandaag introduceren we Reza Madhar, een jonge liefhebber van literatuur en veellezer. Hij is verbonden aan 'De Hub', de bibliotheek te Flora die veel aan leesbevordering onder schoolkinderen doet met haar collectie boeken, maar ook allerlei andere activiteiten. Daarover later meer. Nu schrijft Reza, die Ismene Krishnadhath ondersteunt in haar boekenbedrijf, over de poëzie van Saya Yasmine Amores samen met Jerry Dewnarain.

Het eiland en andere gedichten

De nieuwe bundel van Michiel van Kempen 'Het eiland en andere gedichten' is een zeer persoonlijke neerslag van afscheidsmomenten. Momenten die wij als mensen allen kennen, en ondanks dat er dus heel eigen details kunnen worden ingevuld, is afscheid nemen universeel. Is het cultureel bepaald? Wellicht, maar door het wandelen onder de palmen, wat Michiel jarenlang heeft gedaan, blijft er wat schaduw van die grote bladeren op hem vallen, waar hij zich niet van kan ontdoen.

Het eiland is het eerste gedicht in de bundel, een ode aan Curaçao. Mij verbaasde dat enigszins, omdat ik Michiel toch eerder associeer met Suriname. Hier heeft hij in de jaren '80 lesgegeven op het havo aan de Margrietstraat. Hier streek hij neer als leraar, na de studie Nederlands aan de universiteit van Nijmegen. Hij begon met een literaire rubriek in *De West*, die een jaar of wat later overging in de *Literaire Pagina* van de *Ware Tijd*. Deze maand is deze rubriek de 35ste jaargang ingegaan. Michiel verzamelde literair werk van schrijvers die hij in Paramaribo ontmoette, en kreeg uitgevers in Nederland zo ver dat ze dit in bloemlezingen en verzamelbundels publiceerden. In een vroeg stadium haalde hij ook zijn meest spraakmakende recensies bij elkaar in 'De knuppel in het hoenderhok'. Veel verzamelde gedichten gaf hij uit in 'Spiegel der Surinaamse Poëzie' (1995), wat in Paramaribo werd gepresenteerd in een theatervoorstelling geregisseerd door Sharda Ganga. Hieruit sprak al meteen de grote mate van surinamisering waarmee hij zijn werk doorspekte. Geen kip, maar een hoender. Terug in Nederland promoveerde hij op 'Een geschiedenis van de Surinaamse literatuur'. Twee vuistdikke handelsuitgaven waarin hij alles wat er in Suriname en over Suriname aan boeken te vinden was, heeft opgenomen. Aanvankelijk, in de koloniale periode natuurlijk voornamelijk reisbeschrijvingen, journales en een verspreid toneelstuk. Later de moderne schrijvers en hun profielen, tot ongeveer 2000. Het wordt tijd voor een aanvulling. Wilt u Van Kempen, hoogleraar Caribisch, zelf een klein college horen geven over de huidige poëzie uit de West? Ga dan naar de podcast: <https://www.nporadio1.nl/de-nieuws-bv/onderwerpen/66987-2020-10-27-ritmische-poezie-en-de-pijn-van-slavernij-eeen-lesje-caribische-literatuur>

En nu heeft Van Kempen weer een poëziebundel. In het tweede deel, getiteld *eilanden*, richt hij zich tot de voormalig Nederlandse-Antillen en tot Suriname, maar ook het eiland waarop de Bijlmer drijft, en nog kleiner, de klas waar Van Kempen later les gaf. In het deel *Stupor Mundi* zijn gedichten over religie opgenomen. Een thematiek die Van Kempen nogal geraakt schijnt te hebben, in die zin dat de verzen doorspekt zijn met hypocrisie.

Efemeer is de kwaliteitsbepaling tussen twee mensen in een liefdesrelatie. Efemeer betekent: van korte duur, vergankelijk, voorbijgaand, en wordt vooral in de plantkunde gebruikt voor een plant die zich op een bepaalde plaats slechts zeer kort kan handhaven. Hoe relaties teloor kunnen gaan, weet de auteur. De metafoor van zijn eigen woning, in 'Twee huizen', herinnert aan hoe de mens in een deel zijn hoofd laat spreken, door middel van de bibliotheek en kennis. En in het andere deel spreekt het hart: de foto's van de geliefden, het beeld van het nieuwe leven.

De afdeling *Genen* spreekt van de vader en de moeder, die beiden hun sporen hebben nagelaten in de zoon, maar hem ook hebben gemaakt tot wat hij in het heden is. Zijn relatie met hen is door de tijd heen veranderd. Met zijn ouder worden, en hun naderende einde, is hij milder van toon, begrijpt hij hun falen als ouders, hun falen als mens. Wellicht omdat hij nu beseft dat je uiteindelijk ook bij je eigen falen neer moet leggen.

In *Verzoeken geen rouwbeklag* keert Michiel van Kempen weer deels terug naar de tropen, in zijn eulogieën voor enkele Surinaamse schrijvers die vorig jaar zijn overleden. Opvallend hier is dat hij poëzie voor hen schrijft en hen toezingt in hun eigen stemkleur. Dat ontroert, want het laat zien dat hij kan invoelen, hun werk goed kent en de ruimte en moeite neemt om deze grote Surinamers een afscheid te bezorgen, zo waardig aan hen.

[Hilde Neus]

Michiel van Kempen. *Het eiland en andere gedichten*. 2020. Haarlem: In de Knipscheer. Met foto op omslag van Nicolaas Porter (Sancta mater nostra). I SBN 978 90 6265 796 4

